

Інтеграційний підхід у навчанні молодших школярів

**Камінська Л.Є.,
вчитель початкових класів
Кумарівської ЗОШ І-ІІІ ступенів,
спеціаліст вищої категорії,
«Старший вчитель»**

*Розум дитини – не посудина,
яку слід заповнити, а смолоскип,
який треба запалити.
Плутарх*

Актуальність досвіду. Сучасна початкова освіта характеризується системними змінами у структурі та змісті. Переосмислення пріоритетів навчання, ролі учня як суб'єкта навчально-виховного процесу, а також суспільні зміни зумовлюють нетрадиційні підходи до вирішення багатьох освітніх проблем. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція її змісту. Ідеї інтегративного навчання сьогодні надзвичайно актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених державними документами. Інтегрований підхід до навчання в початковій школі дає змогу в переважній більшості реалізувати поставлені цілі. Це пов'язано з віковими особливостями молодших школярів: дитина молодшого шкільного віку у зв'язку з особливостями сенсорного розвитку, синкретичного сприйняття навколишнього світу, наочно-практичного характеру мислення, взаємної обумовленості всіх сфер життєдіяльності природним чином підготовлена до засвоєння інтегрованих знань, єдності способів пізнавальної діяльності.

Провідна ідея досвіду. Створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, навчально-методичним забезпеченням, новими технологіями.

Науково-теоретична база. Ідея інтегрованого підходу до навчання, енциклопедичності та взаємозв'язку знань була започаткована у роботах основоположників педагогіки Й.Гербарта, А.Дістервега, Я.Коменського, Дж.Локка, Г.Песталоцці, Ж.Ж.Руссо. Ще К.Д.Ушинський шляхом інтеграції письма і читання розробив та впровадив синтетичний метод навчання грамоти. В.О.Сухомлинський показав приклад інтеграції різних видів діяльності, організовуючи «уроки мислення в природі», які він проводив у Павлівській школі для шестирічних учнів. Отже, необхідність інтегрування змісту освіти зумовлена інтеграційними процесами в науці, які в другій половині ХХ століття, на думку

науковців, стали переважаючими. Ідея інтеграції змісту навчання і нині приваблює вчених і вчителів у нашій країні.

Технологічне підґрунтя. Слово "інтеграція" у перекладі означає відновлення, відбудова, поповнення. У довідковій літературі цей термін тлумачиться як об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжуються ускладненням і зміцненням зв'язків та відношень між ними.

Важливими чинниками особистісно розвивальної технології освіти має бути інтегративний та діяльнісний підхід до навчання. Під інтегруванням (інтеграцією) слід розуміти об'єднання навколо однієї теми навчального матеріалу кількох предметів, а під діяльнісним підходом — створення таких умов, за яких учень має виступати не лише об'єктом, а й суб'єктом навчально-виховного процесу, тобто коли засвоєння знань та формування практичних умінь і навичок є результатом його власної діяльності.

Організація інтегрованих уроків чи використання елементів інтеграції в навчальному процесі – це один із кращих способів трансформації знань, одержаних учнями на уроках суміжних предметів. Отже, реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально продуктивний інтегративний підхід.

Вид досвіду. За характером творчої новизни досвід є раціоналізаторським. Він удосконалює практику навчання й виховання на основі творчого використання наукових ідей.

Сутність досвіду. Логічно, що інтеграцію навчання сьогодні намагаються здійснити, передусім, на його першому етапі — в початковій школі. Адже сутність інтеграції багатокомпонентного змісту початкової освіти полягає в тому, що вона дає змогу дитині сприймати предмети та явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно. Інтегрування в початковій ланці освіти допомагає уникнути перевантаження дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня, вивільнити їх для предметів розвивально-виховного циклу. Та й саме інтегрування, на відміну від традиційного розрізненого вивчення окремих предметів, є важливим засобом і розвитку, і виховання молодших школярів (Додаток 1). На та-

кому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах; широка палітра використання міжпредметних зв'язків при різнобічному розгляді однопланових об'єктів; своєрідна структура, методи, прийоми і засоби, які сприяють його організації і реалізації поставлених цілей. (Додаток 2).

Специфіка інтегрованого навчання створює сприятливі умови для творчості вчителя. Вона забезпечує певну свободу вибору теми, змісту, засобів, що використовуються у навчанні молодших школярів. Основою досвіду є: психодіагностика, диференційоване навчання, врахування психогенетичних, інтелектуальних, вікових особливостей учнів. Адже ефективність засвоєння учнями навчальної інформації залежить від знання вчителем рівня розумового розвитку дитини, її психологічних особливостей, інтересів, нахилів та вподобань. Детального вивчення потребує пізнавальний аспект структури навчальної діяльності молодших школярів, якість становлення якого в цьому віці є основою їхнього подальшого розумового розвитку. (Додаток 3).

Загальні вікові особливості в кожній дитини виявляються по-різному. Це пов'язано, по-перше, з тим, що дитина народжується із задатками, тільки їй властивими, типологічними особливостями нервової системи, визначеними якостями органів чуття і мовлення; і, по-друге, із своєрідними умовами соціального оточення, в якому відбуваються її розвиток і виховання (Додаток 4). У дітей досить рано з'являється свій "образ світу". Попри всю свою недосконалість, він має істотну характеристику — цілісність сприймання навколишнього. Зі вступом дитини до школи часто ця цілісність сприймання руйнується через кордони між окремими предметами. Саме тому впровадження інтеграції має на меті формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів, поглиблення їхніх знань, розвиток уваги, пам'яті, розширення пізнавальних інтересів, оволодіння навчальними прийомами, забезпечення цілком нового психологічного клімату для учня і вчителя у процесі навчання. В системі класно-урочного навчання оптимальними шляхами вирішення даної проблеми є інтегровані уроки, інтегровані дні та інтегративні курси.

Інтегровані уроки — це уроки, які об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, що за навчальним планом викладаються як окремі, навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня. Такі уроки спрямовані на розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Вони забезпечують формування в учнів цілісної системи уявлень про діалектико-матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості і сприяють поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування. Інтегративна цілісність уроку потребує наявності однакового рівня спільності взаємодіючих елементів, спільної мети для всіх процесів взаємодії, спрямованої на досягнення кінцевого результату.

На практиці переконалася, що найчастіше інтегруються уроки рідної мови та читання. Завдяки проведенню саме таких інтегрованих уроків діти мають змогу продемонструвати свою *мовленнєву компетенцію*, а також тренувати такі вміння і навички, як: орієнтуватися в умовах спілкування, усвідомлювати тему обговорення, добувати інформаційний матеріал, відбирати необхідне для розкриття задуму, групувати його, продумувати смислові зв'язки між різними навчальними предметами тощо. (Додаток 5).

Тематична єдність дидактичного матеріалу на уроках навчальних предметів дає змогу вчителю спланувати систему уроків, у яких раціонально поєднуються різні їх види. Завдяки такій організації навчання кожному учневі програмується шлях від дій, спільних з учителем, однокласниками, до самостійних; від діяльності за наслідуванням через конструктивну до творчої.

Серед форм інтеграції навчання використовую не лише інтегровані уроки, екскурсії, позакласні заходи, а й проводжу **інтегровані дні** — дні, в які зміст навчальних предметів найповніше інтегрується за змістом і дидактичною метою. Прикладом такої інтеграції є підпорядкування навчальних предметів певного дня одній із тем. (Додаток 6).

Інтегровані курси здійснюються за спеціально інтегрованими програмами. Сутність інтегрованих курсів полягає в тому, що вони дають змогу учням отримати спочатку загальне, цілісне уявлення про певну галузь знань, а потім її

конкретизувати, поглиблювати. Йдеться про конструювання інтегрованих навчальних курсів, на основі яких має розгортатися відповідний навчальний процес. Працюючи над даною проблемою, розробила інтегровані курси „Краю мій лелечий”, „Художня праця”, „Інтелект” та факультатив „Пишичитайлик”, які затверджені радою РМК. Створення нових інтегрованих курсів, програм, факультативів, що увійшли до варіативної частини Базового навчального плану, та забезпечення наступності у їх викладанні, сприяло інтенсифікації навчально-виховного процесу в початковій школі.

Вивчаючи можливості інтегрованого навчання, переконалася, що за цією методикою — майбутнє. (Додаток 7).

Результативність нашої роботи простежується в тому, що учні:

вчаться спостерігати, аналізувати, використовувати одержану інформацію з різних предметів;

краще усвідомлюють матеріал навчальних дисциплін, об'єднаних однією тематикою;

привчаються до самоконтролю і взаємоконтролю;

з великим бажанням виконують творчі роботи;

вчаться самостійно організовувати свою роботу;

із задоволенням беруть участь у позакласних та позашкільних заходах (предметні тижні, учнівські шкільні та районні олімпіади; Міжнародний конкурс знавців рідної мови імені Петра Яцика тощо) та займають призові місця.

Інтеграція – процес, у результаті якого певна діяльність набуває для індивіда всебічного розвитку

очіку-
вання

здібно-
сті

інтерес

Вплив вчителя на навчально-пізнавальну діяльність учня через:

- інтерес;
- проблеми;
- практичну цінність;
- інформування;
- інструктаж;
- стимулювання;
- прохання;
- прогноз;
- показ

Дидактично-методична система інтегрованого навчання

Інтегрований
зміст завдання

Організаційно-
методичне
забезпечення
умов

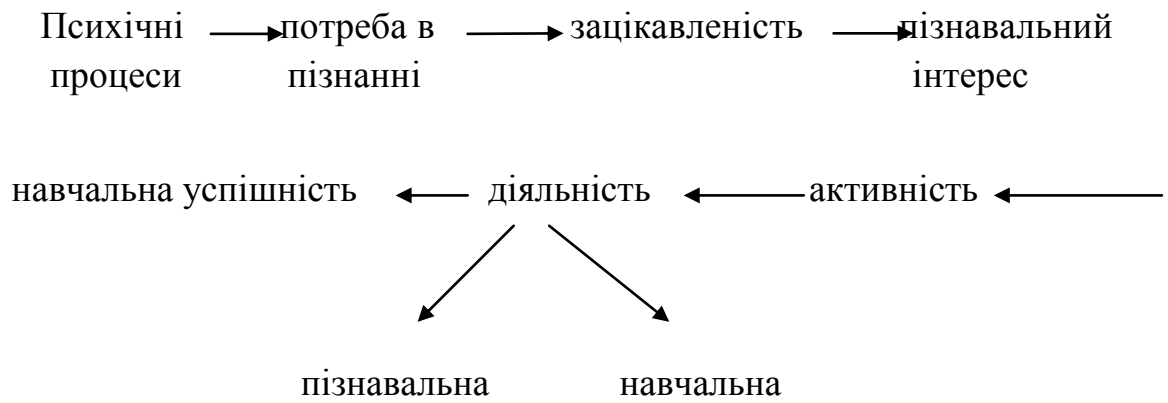
Психологічна,
педагогічна,
методична
компетентність
вчителя

Різностороннє
вивчення теми,
особистісно-
розвивальний
потенціал,
вільний вибір,
творче
вирішення
проблем

Методи, прийоми;
навчальний
матеріал

Самоосвіта,
досвід,
методоб'єднання,
творча група

Модель становлення навчальної успішності

Діагностика. Орієнтовні запитання для бесіди, за допомогою яких можна встановити мотиви навчальної діяльності другокласників:

І варіант

- 1.Тобі подобається відвідувати школу?
- 2.Який урок тобі більше подобається? Чому?
- 3.Коли ти не відвідуєш школу (через хворобу), чи хочеться тобі йти до школи? Чому?
- 4.Чи сумуватимеш за школою влітку?
- 5.Чи хотів би зробити канікули довшими?
- 6.Чи задоволений своїми навчальними успіхами?
- 7.Який урок тобі не подобається? Чому?
- 8.Що тобі найбільше подобається: працювати на уроці чи самостійно вдома?
- 9.Чи хочеш бути вчителем, коли виростеш?
10. Чому кожна людина повинна навчатися?
- 11.Чи допомагає тобі хтось з однокласників (за своєю ініціативою або на твоє прохання) в освоєнні складного матеріалу з того чи іншого предмета?

II варіант

- Вкажи, наскільки тобі подобаються такі навчальні предмети.

№	Предмет	Оцінка
1.	Українське читання	
2.	Українська мова	
3.	Математика	
4.		

5 – дуже подобається,

4 – подобається,

3 – не дуже подобається,

2 – не подобається,

1 – зовсім не подобається,

0 – важко відповісти.

За допомогою запропонованих методик, які варто використовувати вчителів початкових класів під час діагностичної діяльності, не лише збагачуються та поповнюються знання про індивідуальність кожної дитини, а й визначаються шляхи корекційно-превентивної роботи з метою поліпшення емоційного стану, запобігання тривожності.

Додаток 5

Тема. Вступ до теми. Людина починається з добра. В.Сухомлинський «Усмішка»

/ Читання, громадянська освіта, українська мова, образотворче мистецтво, музика /

Мета. Формувати читацькі навички; розвивати техніку читання; повторити матеріал про частини мови та споріднені слова; вчити диференціювати ознаки доброго і злого, виховувати доброзичливе ставлення до оточуючих, бажання творити добро; засудити жорсткість, заздрощі, ненависть.

Обладнання. Записи на дошці, магнітофонний запис мелодії до «Пісні про усмішку», додаткова література, м'ячик, «мікрофон», «Алфавітна клавіатура», сигнальні картки (кольорові), олівці, папір білий, картки психологічного практикуму, паперовий годинник, ребус «Жайворонок», малюнки дитячі, портрет В.Сухомлинського.

Хід уроку

Барвопис (визначення настрою учнів на початку уроку).

I. Організація класу (девіз уроку)

«Хто багато читає, той багато знає.

Хто швидко читає, той багато зробити встигає».

II. Розумова гімнастика.

1. Скоромовки.

2. Читання уривка вірша із пропущеними буквами, що позначають голосні звуки.

Н_ д_бр_т_ _сн_є св_т

_ д_бр_т_ю п_хн_ хл_б.

_ м_рн_ н_б_, в шк_л_ йт_ -

ц_ т_к_ж в_яв д_бр_т_.

Д_ вс_х люд_й люб_в свят_ -

ц_ ч_ст_т_ _ д_бр_т_.

(Добро – корисна справа, вчинок. Доброта – чутливе, дружнє ставлення до людей)

III. Повідомлення теми і мети уроку.

1. Ваше життя – це захоплюючий, неповторний світ. Нічого немає цікавішого, ніж сама людина: її вчинки, слова, мрії, думки, почуття...

Ви вже читали казки, вірші, оповідання, повісті про світ дітей і дорослих, що весь час змінюється. У розділі «Світ у мені, і в світі я» ви ознайомитеся з творами різних жанрів. Розділ цей складається з підрозділів, і над першим, який називається «Людина починається з добра», ми сьогодні розпочнемо працювати.

/«Алфавітна клавіатура» - назва підрозділу/

2. Вірш Л.Забашти «Людина починається з добра» (*підручник «Я і Україна»*)

- Яка головна думка вірша?

- Як автор доводить цю думку?

- Отже, той, хто робить щось добре, не повинен чекати за це винагороди.

IV. Мотивація навчальної діяльності.

1. Гра «Мікрофон» (*продовження прислів'їв*).

- Хто людям добра бажає,
- Перший крок до добра -
- Робиш добро - ..., робиш зло -

Слова для довідок: не кайся; той і собі має; не роби зла; зла й сподівайся.

- В Біблії записано: «Не роби іншим того, чого не хотів би, щоб робили тобі».

- Які ще прислів'я ви знаєте? (*Діти називають*)

2. Бесіда.

- У народі кажуть: «Добре ім'я – найбільше багатство». Як ви розумієте ці слова? Про кого так говорять? Які твори про добре ставлення дорослих і дітей до інших людей, до тварин ви вже читали? Хто їх автори? (*Діти називають*)

- Тут ви прочитаєте нові твори на цю тему. Читаючи, поміркуйте, що схвалює, а що засуджує автор. Яких героїв ви хотіли б наслідувати?

3. Короткі відомості про В.Сухомлинського та його твори.

- Що ви знаєте про життя і творчість цього педагога і письменників?

(Діти розповідають про письменника, пригадують його твори. Як вивчались раніше, стисло передають їх зміст, ставлять запитання один одному)

/Стирання негативної інформації з пам'яті – психологічний практикум/

V. Робота над новим твором В. Сухомлинського «Усмішка».

1. Читання оповідання почергово: вчитель – учень.

2. Словникова робота

1) Пояснити значення слів та висловів:

почимчикувала

насторожилась

тупала

усмішка

... грав на срібних струнах жайворонок.

... несла назустріч дідові усмішку. (Яка частина мови слово *назустріч?*)

І тої ж хвилини їй здалося, що затьмарився, спохмурнів цілий світ.

...цілий світ навколо дівчинки знову ожив, заграв, заспівав, переливаючись різними барвами.

2) Читання ланцюжка споріднених слів: добро, добрий, доброта, добріший, добродушний.

- Яке із слів ховає у собі два слова? (*Добродушний: добро + душа*)

3. Перевірка розуміння тексту у вигляді тесту. (*Сигнальні картки*).

- Це відбувалося влітку.
- Головна героїня тексту – дівчинка.
- Дівчинка тупала за їжаком.
- У дівчинки зразу був поганий настрій.
- Дівчинка зустріла насупленого дідуся.

- Усмішка погасла на її лиці після зустрічі з дідом.
- Потім дівчинка зустріла тітку.
- Такою доброю та щирою була її усмішка.
- Який настрій став у дівчинки?

/Фізкультхвилинка «Посміхнись»/

4. Повторне самостійне читання учнями.

Мета. Вибіркове читання: опис ранку, опис дівчинки, дідуся, бабусі.

5. Вибіркове читання.

- Опис ранку. (ребус «Жайворонок»)
- Опис зовнішності дівчинки.
- Який дідусь?
- Знайти рядки, які відтворюють зміст малюнка. Зачитати.

6. Характеристика дійових осіб:

Дідусь	Бабуся
похмурий	добра
насуплений	щира
злий	весела
непривітний	

- Хто вам більше сподобався?

7. Робота в парах. Гра «Запитай. Відповідай.»

8. Гра «Хто читає уважніше?»

- На що схоже волосся дівчинки?
- Які були в неї очі?
- В якому місяці відбувалася подія?
- Знайдіть у тексті зачин, основну частину, кінцівку.
- З чим порівнюються кульбабки після того, як зустріла дідуся?
- ...як зустріла бабусю?
- Як автор відноситься до героїв твору, в якому зустріла дівчинка? Як називає він їх? (Дід, бабуся)

- Хто може переказати оповідання так, ніби це трапилося з вами. (*Діти розповідають*)
- То що вплинуло на ваш настрій? (*Усмішка*)

(«Пісня про усмішку»)

9. Вправи на розвиток уваги та швидкості.

- 1) Гра «Дочитай речення» (*Починаю читати – діти шукають речення і дочитують.*)
- 2) Гра «Небо – земля».
- 3) Багаторазове читання.
- 4) Читання тексту за допомогою паперового годинника.

VI. Читання учнями художньої літератури.

- Чого вчать твори, уривки з яких ви щойно прочитали?
- Що ви можете розповісти із свого життя?

VII. Творча робота.

1. Створення малюнків, що викликають усмішку.
2. Гра «Незвичайна математика».

- Виконайте дії і прочитайте утворений результат:

Усіх – іх + мі + шум – ум + ки = ... (*усмішки*)

Скрізь із нами
друг-другок,
наш веселий
сміх-смішок. (*Усмішки*)

3. Психологічний практикум

- Ці клоуни завжди сваряться. Ніколи у них не зрозуміти – то вони дружать, то ні. Тільки й чути:
- Я з тобою не дружу!
- Давай помиримся!
- Як не дружиш, то й не треба.

Ось художник намалював їх так: подивитесь на малюнок – дружать, усміхаються один до одного; перевернете – знову посварились.

VIII. Підсумок уроку.

1. Бесіда.

- Чи цікаво вам було на уроці?

(Барвонис)

- Який висновок кожен зробив для себе, попрацювавши сьогодні на уроці?

2. Узагальнення. / *Правила доброти* /

- Добра Фея пропонує нам дотримуватись таких Правил доброти:

- Допомагай слабким, маленьким, хворим.
- Не будь жадібним.
- Прощай іншим помилки.
- Ніколи не заздри.
- Жалій інших, а не себе.

- А ось щирі мудрі поради В.Сухомлинського. *(Діти зачитують)*

- Закінчується наш урок добра і людяності. Пам'ятайте: що б ви не робили щодня, кількість добра у світі повинна збільшуватись.

(Вірш «Дощ із краплі починається»)

3. Гра «Естафета добрих побажань».

- Я бажаю вам: усміхайтесь частіше. Даруйте посмішки один одному.

Щоб похмурий день ставав світлішим,
щоб було на серці веселіше,
щоб усіх вас посмішка здружила,
щоб щасливо й весело ви жили.

(Діти передають один одному м'ячик із побажаннями добра.)

IX. Домашнє завдання: підготувати розповідь про добрі справи свого товариша; підручник «Читанка» с.126-128

- а) скласти аналогічний текст, підготувати до нього запитання;
- б) детально переказувати текст підручника, відповідати на запитання до нього.

Інтегровані дні в 4 класі

Вересень

«За що шанують українців»

1. **Читання** - Легенди. «Звідки пішло прізвище та ім'я Богдана Хмельницького»

(народна легенда)

2. **Я і Україна** (громадянська освіта) – «За що шанують українців».

3. **Українська мова** – Повторення відомостей про текст. Тема, мета, заголовок тексту (тексти про літопис «Повість минулих літ», Тарасову гору, традиції українського народу).

4. **Музика** – «Гей там на горі Січ іде...» (Стрілецька пісня)

Жовтень

«Осінні картини природи»

1. **Читання** – «Поетичні картини природи». Прислів'я. І. Франко «Дрімають села»; А. Малишко «Яблука»; Л. Костенко «Здивовані квіти»; К. Перелісна «Заворожений сад».

2. **Образотворче мистецтво** – «Осінні квіти». (Особливості декоративного зображення об'єктів природи у порівнянні з реалістичними. Зображення осінніх квітів з натури).

3. **Німецька мова** – «Восени». Тренувальні вправи.

4. **Музика** – «Осінь». Музика О. Зозулі, слова К. Перелісної.

Листопад

«Взаємодія людей у школі»

1. **Читання** – «Ніколи не втрачай віри у свої сили». В. Сухомлинський. «Як Павлик списав у Зіни задачу»; «Найкраща лінійка».

2. **Я і Україна (громадянська освіта)** – «Взаємодія людей у школі».

3. **Основи здоров'я** – «Поведінка учня».

4. Фізкультура – Комплекс вправ ранкової гімнастики з баскетбольними м'ячами. Передача м'яча, ведення, кидка. Основні правила гри у баскетбол. Навчальна гра 5 на 5 або естафети.

Грудень

«Людина і спорт»

1. Математика – Поняття про швидкість. Задачі на знаходження швидкості руху.

2. Образотворче мистецтво – «Людина і рух». (Передача пропорційних співвідношень фігури людини, її динаміки. Заповнення аркуша паперу невеликими силуетними зображеннями людей у русі.)

Або:

«Спорт і рух».(Пластична виразність об'ємної форми. Ліплення спортсмена у русі.)

3. Німецька мова – «Види дозвілля».

4.Фізкультура – Комплекс вправ ритмічної гімнастики. Організаційні вправи: ходьба на місці і в русі (з піснею). Комплекс вправ ранкової гімнастики зі скакалкою. Акробатика: зв'язка елементів; сприяти розвитку сили рук, гнучкості хребта. Рухливі ігри, естафети.

Січень

«Як не любити зими білосніжної»

1. Читання – Урок позакласного читання «Як не любити зими білосніжної».

2. Українська мова – Вживання різних відмінкових форм прикметника у множині. Письмовий переказ «Вічнозелена гостя».

3. Я і Україна (громадянська освіта) – Народні свята зимового циклу.

Лютий

«Письменники рідного краю»

1. *Українська мова* – Творча робота на вживання займенників для зв'язку речень у тексті.
2. *Читання* – Узагальнення знань за розділом «Письменники рідного краю».
3. *Трудове навчання* – виготовлення реквізиту до гри «Що? Де? Коли?»

Березень

«Прийди, весно, з радістю»

1. *Читання* – «Чи знаєте ви, якими бувають грім і вітер?» М. Познанська «Грім»,
М. Вінграновський «Грім», Є.Горева «Весняний вітер», В. Довжик «Акровірш».
2. *Я і Україна (громадянська освіта)* – Державні символи весняного циклу.
3. *Українська мова* – Урок зв'язного мовлення «Переказуємо вибірково» (тексти «Лосі в лісі», «Весняні турботи»).
4. *Образотворче мистецтво* – Подарунок для мами. (Композиційна організація замкненої геометричної площини. Розписування в петриківському стилі заготовки прямокутної форми).

Квітень

«Люблять добру казку діти»

1. *Читання* – Вступ до теми. Людина починається з добра. В. Сухомлинський. «Усмішка».
2. *Музика* – «Усмішка» (муз. В.Шаїнського, сл. М. Пляцковського)
3. *Українська мова* – Роль прислівників - синонімів і прислівників - антонімів у мовленні.

Травень

(варіанти)

«Про себе і про інших»

1. **Читання** – Вірші про мрії і захоплення твоїх ровесників. І Кульська «Коротулька». В. Скомаровський «Андрійкова мрія», Г. Бойко «Відпочити ніколи». Підсумок за темою. Усне опитування.
2. **Українська мова** - урок розвитку зв'язного мовлення «Про себе і про інших»
Складання автобіографії.
3. **Образотворче мистецтво** – Малюємо портрет. Особливості форми і пропорцій голови людини (обличчя). Створення портрету казкового богатиря (гуаш або акварельні фарби).

«Пісня тоненької очеретини»

1. **Читання** – Як у звичайному відкрити незвичайне, красиве? М. Сингаївський «Веселка на долоні», Л. Біленька «Казка неба», В. Чухліб «Пісня тоненької очеретини».
2. **Українська мова** – Повторення вивченого про дієслово. Доповнення основної частини та складання кінцівки тексту «Річчина хвороба».
3. **Я і Україна (природознавство)** – Охорона природи в рідному краї. Контроль навчальних досягнень.
4. **Трудове навчання** – Плаваючі моделі. Виготовлення моделі катамарана.

«Яка у мене співуча пір'їнка»

1. **Читання** – Яка у мене є співуча пір'їнка? (Самостійна творча діяльність учнів із складанням віршів).

Або:

Краса і творчість поряд із нами. В. Кордун «Як мама пісню заведе...»

В. Симоненко «Ти стоїш, небагата й непришна...», А. Камінчук «Як я став письменником».

2. **Образотворче мистецтво** – Заспівай мені, райська птахо!(Досягнення рівноваги в асиметричній композиції. Створення декоративної композиції із зображенням квітів і птаха.)

3. **Музика** – «Україна». Сл. Н. Іванюк, муз. М. Ведмедері.

Література

1. Бахарева Л.Н. Интеграция учебных занятий в начальной школе на краеведческой основе // Початкова школа.- 1991.- №8.- С.49.
2. Вашуленко М., Бібік Н., Кочина Л. Програма інтегрованого курсу (навчання грамоти, математика, навколишній світ) // Початкова школа.- 2001.- №8.- С.24-30.
3. Ільченко В., Гуз К. Навчальний курс «Я і Україна» (1-4 класи) // Початкова школа.- 2001.- №8.- С.20-24.
4. Ільченко В., Гуз К. Освітня програма «Довкілля». Концептуальні засади інтеграції змісту природничонаукової освіти. – Київ, Полтава, 1999.
5. Колосовська Н.Д., Длінна Т.І., Волос О.В. Програма з краєзнавства «Степова Еллада».- Миколаїв, 2003.
6. Масол Л. та ін. Мистецтво. Програма для 1-2 кл. // Програми для початкової школи. 1-2 класи.- К.: Початкова школа, 2001.- С.201-223.
7. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. // Освіта України.- 2002.- №33.- 23 квітня.
8. Носенко Є. Картина світу як інтегруючий і гуманізуючий фактор у змісті освіти // Педагогіка і психологія.- 1995.- №1
9. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи.- К.: Початкова школа, 2006.
10. Пушкарьова Т. Програма інтегрованого курсу «Навколишній світ» // Початкова школа.- 2001.- №8.- С.31-36.